

VEDLEGG

**DET KONGELIGE
HELSE- OG OMSORGSDEPARTEMENT**

Statsråden

Helse- og omsorgskomiteen
Stortinget
0026 OSLO

Deres ref
2024/6451

Vår ref
24/3652-

Dato
16. oktober 2024

Representantforslag 175 S (2023-2024) om å støtte lokale drikkevareprodusenter og styrke bøndenes inntektsmuligheter

Jeg viser til brev av 30. september 2024 der Helse- og omsorgskomiteen ber om min uttalelse til representantforslaget om en næringsvennlig, modernisert og forbrukervennlig alkoholpolitikk fremmet av stortingsrepresentantene Morten Wold, Morten Stordalen, Silje Hjemdal, Bård Hoksrud, Roy Steffensen, Tor André Johnsen, Erlend Wiborg, Dagfinn Henrik Olsen, Sylvi Listhaug og Bengt Rune Strifeldt i Dokument 8:175 S (2023-2024).

Forslaget går ut på at regjeringen skal «komme tilbake til Stortinget med forslag til lovendringer knyttet til gårdssalg av alkoholholdige drikke etter svensk modell».

Hensynet bak forslaget er å fremme alkohalnæringen. Før jeg går nærmere inn på selve forslaget, vil jeg understreke at alkohol ikke er en vanlig vare. Alkoholbruk kan forårsake en lang rekke psykiske og somatiske helseproblemer, samt sosiale problemer. Risikoen øker med alkoholinntaket, men selv et lavt alkoholinntak innebærer risiko for alkoholrelatert sykdom. Derfor er alkoholpolitikk først og fremst helsepolitikk og ikke næringspolitikk. Det er bekymringsfullt at forslagsstillerne ikke anerkjenner dette, men stadig søker å liberalisere det norske alkoholregelverket av hensyn til næringen.

I Norge har vi tatt i bruk en bred og helhetlig virkemiddelpakke som skal bidra til å begrense alkoholkonsum og derigjennom redusere skader og problemer som følge av alkoholbruk. Vi har et høyt beskyttelsesnivå i vår alkoholpolitikk som bygger på en rekke regulatoriske virkemidler som må ses i sammenheng. Virkemidlene består blant annet av reklameforbudet, monopolordningen, alkoholavgifter, aldersgrenser, åpningstider og bevillingssystemet.

Regjeringen har i Hurdalsplattformen slått fast at vi ønsker å videreføre en restriktiv alkoholpolitikk og opprettholde Vinmonopolets samfunnsrolle. Norge har også forpliktet seg til WHO's mål om å redusere skadelig bruk av alkohol med 20% innen 2030, sammenliknet med 2010. Dette krever en offensiv og helhetlig alkoholpolitikk som verner om og styrker de eksisterende virkemidlene. Jeg viser til omtale i Folkehelsemeldinga (Meld. St. 15 (2022-2023)) hvor det står:

«For å halde oppe ein konsistent og heilskapleg alkoholpolitikk må omsynet til folkehelse vege tungt, sett opp mot andre omsyn, til dømes auka tilgang og næringsutvikling. Sjølv om endringar og justeringar i dei alkoholpolitiske verkemidla isolert sett kan oppfattast som små, kan dei i sum ha stor betydning for effekten av dei alkoholpolitiske verkemidla. For å nå målet om 20 prosent reduksjon i skadeleg bruk av alkohol innan 2030 er det nødvendig å verne om desse verkemidla.»

Å begrense tilgjengeligheten til alkoholholdig drikk er som sagt et viktig virkemiddel for å begrense skadene som følger av alkoholbruk. Hovedregelen er at salg av alkoholholdig drikk over 4,7 volumprosent alkohol finner sted gjennom Vinmonopolet. De unntakene som finnes fra dette, gjør det blant annet mulig for produsenter å selge enkelte produkter, som ikke er omfattet av EØS-avtalen, direkte fra eget utsalgssted. Dette er en svært begrenset mulighet som ble innført etter en grundig utredning av det EØS-rettslige regelverket knyttet til omsetning av alkohol og monopolordningen. Utredningen ble utført av Finn Arnesen og Fredrik Sejersted (den gang begge professorer ved Senter for Europarett v/UiO).

Utredningen viste at det å åpne for gårdsutsalg av alkoholholdige drikkevarer over 4,7 volumprosent alkohol som er omfattet av EØS-avtalen, ville reise betydelige EØS-rettslige problemer og innebære betydelig EØS-rettslig prosessrisiko. Utrederne uttalte bl.a.:

«En slik ordning vil innebære at norske produsenter får en salgskanal som utenlandske ikke har, og at norske produsenter får et fortrinn fremfor utenlandske. Dette er en form for forskjellsbehandling som det EØS-rettslig vil være vanskelig å forsvare som legitimt begrunnet og forholdsmessig» og videre: *«Dersom en slik ordning innføres vil den med stor sannsynlighet bli angrepet rettslig, enten av ESA eller av private aktører – og mest sannsynlig vil staten da tape.»*

Formålet med lovendringene som åpnet for gårdsutsalg av produkter som ikke er omfattet av EØS-avtalen, var å gjøre det mulig for små produsenter å drive salg av disse produktene som en binæring. Forslaget var ment å gjøre det mulig for produsenter å selge produkter over 4,7 volumprosent alkohol direkte fra produksjonsstedet under forutsetning av at dette i liten grad ville øke tilgjengeligheten og ikke ville utfordre monopolordningen. Av den grunn ble det bare åpnet for salg av produkter som ikke er omfattet av EØS-avtalen, og det ble lagt en rekke begrensninger på muligheten for salg for å sikre at det ikke vil føre til økt tilgjengelighet til alkoholholdig drikk. Det er bl.a. kun alkoholholdig drikk gruppe 2 og inntil

15 000 liter som kan selges, og det er et krav at minst en tredjedel av innsatsvarene som gir produktet dets karakter må være egenprodusert.

Slik jeg har forstått forslaget til den «svenske ordningen» skiller den seg fra den norske ordningen bl.a. ved at:

- Alle typer alkoholholdig drikk er omfattet
- Det ikke er krav om egenproduserte innsatsvarer (unntatt for vinproduksjon)
- Produsenten kan selge produkter over 22 volumprosent (definert som gruppe 3-produkter i norsk lov)
- Tillatt volum solgt er betydelig høyere enn i Norge (75 000 liter «spritdrycker», 400 000 liter gjærede drikker opp til 10 volumprosent og 200 000 liter over 10 volumprosent).

Det svenske forslaget åpner m.a.o. for en betydelig større tilgjengelighet til alkoholholdig drikk enn den norske ordningen. I tillegg til at jeg mener det er EØS-rettslig problematisk å utvide muligheten for salg direkte fra produsent ytterligere, vil representantforslaget innebære en økt tilgjengelighet til alkoholholdig drikk, som også ikke har gårdens egenproduserte innsatsvarer.

Jeg har notert meg at den svenske regjeringen mener at det er forenelig med EU-retten å innføre en småskala gårdssalgsordning og samtidig verne om detaljhandelsmonopolet for alkohol. Om så er tilfelle, gjenstår å se. Det er mange som har tatt til orde for at forslaget ikke er forenelig med EU-retten. Det svenske forslaget er sendt på notifikasjon i EU/EØS-området. Blant annet vil Kommisjonen gjøre en vurdering av forslaget opp mot EU-retten. Det er derfor uansett ikke hensiktsmessig å gjøre endringer i det norske systemet i tråd med den svenske regjeringen har foreslått, da vi ikke vet hva det endelig resultatet vil bli.

Jeg vil også påpeke at selv om det svenske forslaget i nåværende eller justert form ikke skulle anses å være i strid med EU-retten når det gjelder monopolordningen som sådan, vil en innføring av en ordning som foreslått uansett kunne påvirke vurderingen av om de andre alkoholpolitiske virkemidlene kan opprettholdes i henhold til EU/EØS-retten.

Jeg frarår at representantforslaget vedtas

Med hilsen

Jan Christian Vestre